

плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (14 дописів)¹, «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!» (22 дописи)² «Читаймо Сухомлинського онлайн» (57 дописів)³, «Афоризми Сухомлинського» (53)⁴, «Sukhomlinsky News» (24 дописи)⁵ «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко» (12 дописів)⁶, «Дитина – частина природи» (12 дописів)⁷; оновлення профілю відділу педагогічного джерелознавства та біографістики в Google Scholar (h-індекс – 35)⁸.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1991–2017): ІСТОРИКО- ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

*Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, директор, головний науковий
співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики*

У процесі історико-джерелознавчого пізнання проблеми реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні з'ясовано, що в українській та зарубіжній історіографії немає праць, де системно висвітлено наведену тему. Для реалізації мети дослідження з використанням джерелознавчого підходу як провідного виявлено й схарактеризовано документи (закони, програми, доктрини, концепції, стандарти) та аналітичні матеріали, у яких відображено концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти задля встановлення їхньої інформативної цінності [1; 2; 3; 6].

Обґрунтовано, що у 1991–2017 рр. розроблено національне освітнє законодавство, нові методологічні засади удосконалення змісту загальної середньої освіти у руслі інтенсифікації творчої педагогічної думки щодо його перспективного розвитку на основі загальнолюдських і національних цінностей. Провідну роль у цьому процесі відіграли вчені НАПН України. Доведено, що документи містять інформацію про кардинальні зміни в змісті загальної середньої освіти: від проголошення нових принципів його формування (національний, демократичний, гуманістичний, диференціації й індивідуалізації, гуманітаризації, дитиноцентричний, науковий, стандартизації, наступності, варіативності та ін.) до розвитку та конкретизації їх [9].

Вагомим здобутком першого (1991–2002) періоду національної самоідентифікації в загальній середній освіті стали нормативно-правові документи: Концепція середньої загальноосвітньої школи України, 1991; Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), 1993;

¹ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3935401933178782/>

² https://www.facebook.com/hashtag/педагоги_україни

³ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4777938782258422/>

⁴ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4333021856750119/>

⁵ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4096674477051526/>

⁶ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4177507325634907/>

⁷ https://www.facebook.com/hashtag/дитина_частина_природи

⁸ <https://scholar.google.com.ua/citations?user=eA9i0W0AAAAJ&hl=ru>

Концепція державного стандарту загальної середньої освіти в Україні, 1996; Закон України «Про загальну середню освіту», 1999; Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа), 2001 та ін. [5; 7].

Другий (2002–2013) період формування державної політики щодо розвитку загальної середньої освіти в новому методологічному й соціально-економічному контексті ознаменовано схваленням і впровадженням таких стратегічних документів: Національна доктрина розвитку освіти, 2002; Концепція профільного навчання в старшій школі, 2003, 2009, 2013; Концепція розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти, 2010; Біла книга національної освіти України, 2010; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2011; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013 та ін. [4; 7].

Третій (2013–2017) – період комплексної модернізації загальної середньої освіти збагачено стратегічними документами: Про зміст загальної середньої освіти: науково-аналітична доповідь НАПН України, 2015; Концепція середньої загальноосвітньої школи України, 2015; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, 2016; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2016; Закон України «Про освіту», 2017 та ін. [1; 7].

Джерелознавче дослідження праць творців (М. С. Вашуленко, В. Г. Кремень, О. І. Ляшенко, Ю. І. Мальований, О. Я. Савченко та ін.) національного освітнього законодавства дозволило виокремити і систематизувати знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи). Виявлені документи, статті їхніх розробників про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні мають велике значення для відтворення реальної картини досліджуваного процесу. З'ясовано, що на розроблення змісту загальної середньої освіти впливали суспільно-політичні, соціально-економічні чинники, розвиток педагогічної науки відповідно до потреб молоді держави і суспільства в умовах євроінтеграційних процесів та самоідентифікації української нації.

Список використаних джерел

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017) : [хрестоматія] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Сухомлинська О. В. та ін.; наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. Вінниця : Твори, 2022. 582 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731413/> (дата звернення: 31.10.2022).

2. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні: національне законотворення (1991–2017). *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження* : зб. матеріалів V Міжнар. наук. конф. Української асоц. дослідників освіти, 24 черв. 2021 р. / за ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Дрогобич, 2021. С. 23–26. URL: https://drive.google.com/file/d/1cHa4rnV7oi5T5xf_tAJb8_6b4hUsJx5G/view (дата звернення: 31.10.2022).

3. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України,

Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 251 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716674/>; <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20781> (дата звернення: 31.10.2022).

4. Березівська Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2013): історико-джерелознавчий аспект. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2021. С. 27–29. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=30107> (дата звернення: 31.10.2022).

5. Березівська Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в напрямі національної самоідентифікації (1991–2002 роки): історико-джерелознавчий аспект. *Інновац. педагогіка*. 2021. Вип. 33, т. 2. С. 9–15. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-2.1>. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/33/part_2/3.pdf (дата звернення: 09.10.2022).

6. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні в умовах державотворення (початок 90-х років ХХ ст.). *Молодь і ринок*. 2011. № 6. С. 17–21.

7. Berezivska L. D. Periodization of the reform of general secondary education in the independent Ukraine (1991–2017). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2020. Vol. VIII (92), Iss. 228. P. 15–17. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_viii_228_92.pdf (last access: 09.10.2022).

8. Berezivska L. Secondary education reform in the independent Ukraine (1991–2017): concepts, programmes, doctrines and strategies. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2019. Vol. 7 (76), Iss. 187. P. 20–22. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_vii_187_76.pdf (last access: 09.10.2022).

9. Berezivska L. D. Secondary education reform in the independent Ukraine: national lawmaking (1991–2017). *Ricerche di Pedagogia e Didattica. Journal of Theories and Research in Education*. 2020. [S. l.], Vol. 15, № 1. P. 53–69. URL: <https://rpd.unibo.it/article/view/10501>. DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/10501> (last access: 09.10.2022).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «МІЖНАРОДНІ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ «ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ» (1993–2020) ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ

*О. В. Сухомлинська, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН
України, головний науковий співробітник сектору сухомлиністики відділу
педагогічного джерелознавства та біографістики*

Цього року завершено проєкт створення науково-допоміжного бібліографічного покажчика, присвяченого міжнародним і всеукраїнським педагогічним читанням «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю», що проводяться 19 років поспіль. На сьогодні їх число досягло 29, а до бібліографічного покажчика ввійшли 27 – з 1993 до 2000 рр.

Підготовлений у відділі педагогічного джерелознавства та біографістики, він являє собою складник бібліографічного репертуару, присвяченого видатному педагогові, включає велику кількість різного роду інформаційних матеріалів про життя, педагогічну і художню спадщину Василя Олександровича. До репертуару належать 12 біобібліографічних та